

Márta és Mária

Németh
Zoltán

A lukácsi „trialógusok” üzenete

Újra és újra rácsodálkozom a Biblia látszólag szikár szövegének dinamizmusára, dramatikus sokszínűségére és gazdagságára. „...egy Márta nevű asszony a házába fogadta” (Lk 10,38), olvassuk, mint egy jelentéktelennek látszó, apró részletet. Pedig ebben a félmondatban voltaképpen ott rejtőzik az a bűn – illetve annak forrása –, amely a jézusi példázatok és logionok dinamikáját is adja, ott rejtőzik az a gyilkos indulat – illetve annak forrása –, amely Jézust a keresztre juttatja, illetve ott rejtőzik az a kicsiny rugó, amely az embert a kegyelem ellen mozgatja.

Csak onnantól képzelem el a történetet, ahonnan Lukács is kezdi. Látom, ahogy Márta kedvesen csacsogva, örömtől sugárzó arccal vezeti a mestert otthonuk felé. Kinyitja előtte az ajtót, és előreengedi Jézust, majd rögtön egy vidám, fontoskodó kiáltást küld a ház belsejébe, amely természetesen nem az alábbi formában hangzott el, de lényege szerint és rejtett tartalmában a következőt üzenté húgának, Máriának: „Mária, gyere, nézd, ki van itt, kit hoztam én *magammal magamnak*, gyere, gyorsan bemutatlak titeket egymásnak, *irigykedj*, és utána tudva, hol a helyed, húzódj szépen háttérbe.”

És Mária tudja, hol a helye. Háttérbe húzódik, leül a földre Jézus lábához – tehát inkább oldalt, szinte már Jézus mögé –, üresen, szabadon hagyva Mártának a ház által behatárolt kapcsolati tér centrumát.

Márta számára a vendég birtoklásának és kisajátításának törvényszerű velejárója – nem tehet mást, muszáj ennek a kényszernek engednie, ha vendégét valóban „birtokolni” kívánja, és ezt egyúttal demonstrálni is akarja –, hogy sűrögni-forogni kezd, kávéfőz, kistányért vesz elő szalvétával, maradék sütemények között válogat... Közben – megosztva figyelmét vendég és vendéglátás között – csacsog tovább, mint idefelé útközben, vélhetően az időjárásról, a helyi viszonyokról, hétköznapi apróságokról.

Nem is ezzel van a baj. Nem a hétköznapi apróságokkal, a lassan kotyogni kezdő kotyogóval, a tegnapi süteménnyel. Vélhetően Jézus sem kezdett magasztosabb témába mindeközben a háttérbe húzódó Máriával. Mert Márta egyszer csak arra lesz figyelmes, hogy miközben ő a *magának magával* hozott vendég kiszolgálása, vagyis teljes birtokbavétele érdekében sűrög-forog és vidáman társalog, eközben a másik kettő között történik valami. Az ő vendége és a Márta szándéka szerint az irigykedő szerepébe kényszerített testvére között. Úgy érzi, kimarad valamiből, amire csak neki lenne joga. Irigylésre méltóvá akart válni, és most ő irigykedik. Birtoklását megkérdőjelezhetetlennek gondolta, és most úgy áll ott, mint akitől elrabolták biztosnak vélt tulajdonát. Ami csak az övé, ami csak neki jár. És ez az a pont, ahol a történet kilép saját kereteiből. Ez az a pont, ahol a történet nem engedi magát pusztán saját keretein belül értelmezni – mert akkor nem jutunk tovább hit és cselekedetek vagy egyéb viszonyulási formák egymással való öncélú szembeállításán –, hanem ettől a mozzanattól kezdve a jelenet beilleszkedik az isteni irgalmasság történetláncának gyöngyszemei közé.

Mert ahogy Márta nézi azt a bizonyos *meghittet*, azt a *bensőségest*, amire maga is vágyik, amiért ezt az egészet csinálja, amit maga akar saját magának létrehozni, és amit most őhelyette Mária kap meg erőfeszítés nélkül, méltatlanul és érdemtelenül, szóval ahogy Márta nézi és látja ezt az egészet, az ugyanaz a nézés és látás, amely Lukács evangéliumának többi „trialógusában” is megfigyelhető: ahogy a farizeus néz a vámszedőre, ahogy Simon a bűnös asszonyra, ahogy a tékozló fiú bátyja a hazatérő öccsére, ahogy a tömeg Zákheusra, ahogy a tanítványok az áldásért sorban álló gyermekekre. Ahogy Máténál is a szőlőmunkások példázatában a reggeltől estig dolgozók felháborodva nézik, hogy ugyanannyit

kapnak, mint az alig egy órát teljesítők. Több ez, mint párhuzam vagy hasonlóság. Közös motívum minden egyes esetben a kimondott vagy kimondatlan vád, a harag, az indulat azok részéről, akik úgy érzik, nem kapják meg az őket megillető jutalmat, sőt helyettük arra méltatlanok részesülnek abban. Közös motívum továbbá, hogy a kimondott vagy kimondatlan vád nem a lenézettekét sújtja, hanem róluk az indulatátvitel következtében mindig „átvezetődik” arra, aki a kegyelmet a lenézettek felé gyakorolja. A történetekben Jézus, a példázatokban a gazda, az apa és így tovább, tehát voltaképpen maga az Isten kerül a vádlottak padjára. Már ezekben az apró történetláncszemekben ott látható a drámai végkifejlet, a Golgota. Ahol a mindaddig csak kimondott vagy kimondatlan vád alakot ölt, megvalósul. Ahol lejátszódik Lukács evangéliumának utolsó előtti trialógusa Jézus és a két lator között. (Az utolsó majd az emmausi úton történik!)

A főleg Lukácsnál modellé formált, de a többi evangéliumban is megtalálható „trialógusok” – közöttük Márta és Mária története – a megváltás kulcsát, Jézus halálának értelmezhetőségét adják a kezünkbe. Leleplezik valódi motívációinkat, ha képesek vagyunk magunkra ismerni Mártában, illetve a trialógusok neki megfeleltethető szereplőiben. Felszínre hozzák és megmutatják nekünk azt a bennünk lévő irányultságot – mondjuk így: bünt –, amely birtokolni akar (messze nem csupán az anyagiak birtoklására gondolva itt), amely magát irigyeltté, a másikat irigykedővé akarja tenni öntudatlanul, és ennek érdekében pillanatok alatt megtalálja a megfelelő ideológiát ahhoz is, hogy akár el is pusztítsa azt, aki e törekvésének útjába áll. A bennfentes, a kiválasztott biztos pozíciójából hirtelen kívülállóként nézni, amint más helyettem és előttem bennfentessé és kiválasztottá válik, ez olyan természetes, logikus indulatot generál – a tehetetlen dühükben síró, toporzékoló, fogukat csikorgató kívülálló indulatát –, amely kész gyilkolni is, nem az érdemtelenül kegyelemben részesülőt, hisz órá szükségem van, mivel magamat hozzá viszonyítva nyerek öngazolást, hanem azt, aki ilyen „méltatlanul” bánik velem. Amikor önmagamban is felfedezem ezt a hozzáállást, ez a felismerés állít oda a kereszt alá, és mutat rá saját tevékeny szerepemre Jézus halálában.

Márta mellett Mária alakját pozitív példaként beállítani – akárcsak a vámszedőét, a tékozló fiút – éppen úgy tévedés lenne, mint Mártát és társait negatív szereplőként feltüntetni. A trialógusok nem jó és rossz fiúk, jó és rossz leányok példamutató vagy elrettentő történetei. A trialógusok is csak arról szólnak, mint – legalábbis lényege szerint – minden más az Újszövetségben: *a kegyelemről*. Mária csak ül és hallgat, nem az ő érdeme a feléje forduló kegyelem. Ahogy a vámszedő sem dicsérendő azért, mert vélhetően rengeteg bűnös tettének következménye elől kinyúlva bemenekül a templomba. És a tékozló fiú sem, amiért az éhhalál helyett az atyai házat választja. Ővelük csak megtörténik *valami*, amit már eleve a valamiben jelen lévő *valaki* kezdeményez, illetve tesz lehetővé. Történik velük valami – megtörténik velük a kegyelem –, mert van valaki, akinek a lábához lehet ülni, és abban a helyzetben nem is lehetett volna máshová, mert van valaki, akinek be lehet menekülni a templomába, van valaki, akihez annak ellenére vissza lehet térni, hogy egyszer már durván hátat fordított neki az ember, van valaki, aki még egy gyilkos számára is, a legeslegutolsó pillanatban is megszólítható.

A trialógusok világa közelebb van hozzánk, mint gondolnánk. Csak egy kicsit kell megvizsgálnunk mindennapi viszonyulásainkat a családjában, a munkahelyen, az egyházban, a politikában, különböző érdekeink és szükségleteink mentén. Azokon a területeken, amelyeken konfliktus, feszültség, szorongás, indulat van bennünk, egészen biztosan találunk valami kapcsolódási pontot a háromszereplős történetekben megjelenő dinamikával.

A lukácsi trialógusok paradox csodája, hogy a kegyelem, a bűnbocsánat, az üdvösség minden látszat ellenére a „negatív” szereplőknek, illetve a bennük magukra ismerőknek kínáltatik fel. Mert nekik van lehetőségük arra, hogy megváltozzanak viszonyulásukban. Hogy a kegyelem átformálja őket.

Örüljünk neki, ha fájdalmas felismerésekre segítenek ezek a történetek. Dolgozik bennünk a kegyelem.

Németh Zoltán a Pécsi Evangélikus Egyházközség lelkésze.